

İCAT ÇIKARMAK İÇİN GEÇ DEĞİL, ŞİMDİ DE BULUŞLARI İÇİN ÇALIŞANLARI ÖDÜLENDİRME ZAMANI

Yeni Sınai Mülkiyet Kanunu geçen yıl yürürlüğe girdi. Artık “icad yapmanın tam zamanı” demek için bir nedenimiz daha var. 1995’te çıkarılan Patent Yasası ile sistemimize giren, ilgili Yönetmelik yayımlanmadığı için gündeme çok gelmeyen bu konuda yakınlarda yeni bir Yönetmelik (Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik) yayımlandı.

Buna göre artık çalışanlar da buluşa yaptığı katkıya göre teşvik ödülü, bedeli gibi ödemelerle desteklenecek. Öncelikle, Patent veya Faydalı model dışında diğer benzeri belgeler bu Yönetmelik kapsamında değil. Örnek olarak tasarım tescil belgesi, telif hakkı tescil belgesi, entegre devre topografyası tescil belgesi, yeni bitki çeşitlerine ait ıslahçı hakkı tescil belgesi ve benzeri belgeler fonksiyonel olarak patente eşdeğer belge sayılıyor, fakat buluş yönetmeliğine bunlardan sadece patent ve Faydalı model giriyor. Şimdi sistemin işleyişine, bedelin belirlenmesine ve işin mali, muhasebesel detaylarına kısa kısa değinelim.

Sistem Nasıl İşliyor?

Yeni Kanuna göre; İşveren, hizmet buluşu ile ilgili olarak **tam veya kısmi hak talep** edebilir. İşveren bu talebi, çalışanın bildirimini kendisine ulaştığı tarihten itibaren **dört ay** içinde yazılı olarak çalışana bildirmek zorunda. Çalışana böyle bir bildirim süresinde yapılmaması veya hak talebinde bulunulmadığına dair bildirim yapılması hâlinde, hizmet buluşu serbest buluş niteliği kazanıyor. Bu nokta çok önemli.

Çalışan, bir hizmet buluşu yaptığında, bu buluşunu yazılı olarak/derhal işverene bildirir. İşveren buluş üzerinde tam veya kısmi hak talebinde bulunabilir. Bu noktada, firmaların ve arge merkezlerinin buluşların bildirimini konusunda bir prosedür geliştirip çalışanlarını bu konuda bilgilendirmelerinde fayda var.

Bedel ve Teşvik Ödülü Ödenmesi Dönemi Başlıyor

Buluş için ödenecek bedelin belirlenmesinde özellikle hizmet buluşunun **ekonomik değeri**, çalışanın işletmedeki **görevi** ve işletmenin hizmet buluşunun gerçekleştirilmesindeki **katkısı** dikkate alınır. Buluşun birden çok çalışan tarafından gerçekleştirilmiş olması halinde bedel ve bedelin ödeme şekli, **her bir çalışan için ayrı ayrı** belirlenir.

Ödenecek bedel, buluştan elde edilen **kazanç** ile buluşun ait olduğu **gruplar esas alınarak Yönetmelik’te yer verilen katsayılar çarpılarak** bulunuyor. Tablo o yıl için belirlenen asgari ücret ve katları baz alınarak, azalan oranlı bir tarife ile belirlenmiş durumda. Buluştan elde edilen kazanç, buluşun işletme tarafından **kullanılması durumunda** elde edilen **kazanç** ile buluşun işletme tarafından kullanılmayarak **lisans, devir veya takas** yoluyla elde edilen kazancın toplamına eşit. Yani, işletme buluşu kendi işletmesinde kullanırsa veya devir, kira vs yöntemlerle başkasına bırakılırsa bunun karşılığında alınan gelir de bedelin hesabına dahil edilecek.

Bedelin Hesaplanmasında Kullanılan Yöntemler

Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No:1)’nin uygulanmasında kullanılmak üzere belirlenen kazanç, bu Yönetmelik kapsamında da buluştan elde edilen kazanç olarak kabul edilir. İşletme

tarafından kullanılan buluşlar için buluştan elde edilen kazanç aşağıdaki üç farklı yöntemden biriyle hesaplanır:

1. a) Kıyas
2. b) İşletmenin buluştan sağladığı belirlenebilen yarar
3. c) Tahmin

Kurumlar Vergisi Kanunu'na eklenen 5/B maddesine göre Türkiye'de gerçekleştirilen araştırma, geliştirme ve yenilik faaliyetleri ile yazılım faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan buluşlarda %50 kurumlar vergisi istisnası var. Ayrıca KDVK md. 17/4-z maddesi uyarınca da KDV istisnası söz konusu.

Buluştan elde edilen kazanç, işletmenin buluştan sağladığı belirlenebilen yarara göre hesaplanabilir. Bu yöntem, öncelikle, işletmeye **tasarruf sağlayan hizmet buluşlarından** elde edilen kazancın belirlenmesinde başvurulur. Bu yöntem, buluş konusu ürünün satışından elde edilen kazancın esas alınmayacağı, sadece işletmede kullanılan ürün, makine ve cihazlar veya işletmede uygulanan üretim usulleri ile ilgili buluştan elde edilen kazancın belirlenmesinde kullanılır.

Buluştan elde edilen kazanç, işletmenin masrafları ile gelirleri arasında doğan **pozitif fark**, işletmenin buluştan sağladığı belirlenebilen yararlar. İşletme muhasebesi esaslarına göre masraf ve gelirler karşılaştırılarak bulunan bu meblağ, buluştan elde edilen kazançtır.

İşletme tarafından kullanılmaması durumunda buluşa ilişkin gelirler sözleşme türlerine göre lisans, satış veya takas sözleşmesi kapsamında elde edilen net gelire göre hesaplanır. Kazancın muhasebeleştirildiği dönemdeki net asgari ücret miktarı baz alınır. Bedelin hesaplanmasında esas alınan süre, patent hakkı süresiyle sınırlıdır.

Buluş Sahibinin Vergisi Var mı?

Buluş sahibi kişinin Gelir Vergisi ve KDV karşısındaki durumu önemlidir. Çalışan kişi belli bir işletmede, projede, buluş sürecinde ücretli olarak bordrolu çalışan bir kişi olabilir, serbest meslek erbabı olarak veya firması üzerinden hizmet sunuyor olabilir. Türkiye'de gelir vergisi uygulamasında ücretler stopaj yoluyla vergilenmekte, bazı hadlerin aşılması durumunda yıllık beyana tabi olmaktadır.

Buluş karşılığında ödenen bedelin ve teşvik ödülünün, bordroya dahil edilmesi, tabi olduğu vergiler, istisna kapsamında olup olmadığı iş ve proje sözleşmeleri incelenerek anlaşılabilir.

KDV doğması için ise buluş sahibinin bu işlerini ticari, sınai, zirai veya mesleki bir faaliyet çerçevesinde yapması gerektirmektedir. Ülkemizde çoğunlukla, ücretliler için bir işyerine bağlı ve işverene tabi çalışıldığı için buluşların serbest meslek kazancı ve dolayısıyla KDV kapsamına girmediği görülmektedir.

Özellikle Gelir Vergisi tarafında elde edilen gelirin niteliğinin tespiti, ücret veya serbest meslek kazancı açısından ayırımının net olarak yapılması uygulanacak vergi oranı, istisna, mükellefiyet, KDV gibi pek çok konuyu etkileyecektir.

Başta söylediğimiz gibi icat çıkarmak için hiç geç değil, hem de şimdi buluş sahiplerinin teşvik ve bedel ödemesi ile ödüllendirilmesi çok daha cazip hale gelmişken.

Saygılarımızla,

Şaban Küçük